

HEIMIR PÁLSSON

VÍSUR OG DÍSIR VÍGA-GLÚMS

Inngangur

Í DOKTORSRITI sínu, *Diser, nornor, valkyrjor* lýsti sænski trúarbragða-fræðingurinn Folke Ström (1954) mjög athyglisverðri greiningu sinni á birtingarmyndum Óðins- og Freysdýrkunar í *Víga-Glúms sögu*. Hér er ekki ætlunin að ræða þá greiningu sér á parti, heldur að kanna dálítið einn þeirra þráða sem hann rekur þar, nefnilega að í raun er afar erfitt á grundvelli íslenskra heimilda að greina á milli kvenhlutverkanna sem felast í titlunum *norn, dis, gyðja, valkyrja*. Þótt látið sé að því liggja í ritum eins og *Snorra-Eddu* að þarna sé um ólíkar konur með ólík verkefni að ræða, geta þær blandast mjög og meira að segja runnið saman við hina norrænu hugmynd um *fylgjur* og *hamingjur*.

Það er markmið mitt í þessari grein að kanna hvernig hugmyndir um goðfræðilegar konur birtist í kveðskap eins þeirra skálda sem fræðimenn virðast nokkuð sammála um að telja a. m. k. svo fornlegt að hverfandi líkur séu til að vísur þess hafi verið ortar inn í sögu á tólftu eða þrettánda öld. Þetta er Glúmur Eyjólfsson, Víga-Glúmur.

Glúma kann vissulega að vera meðal elstu Íslendingasagna en sem heimild um norræna heiðni er lausamálstexti sögunnar að sjálfsögðu mjög vandnotaður. Ekki einasta eru á ritunartíma liðnar tvær aldir frá atburðum og trúarvenjum sem þar væri að finna, heldur hafa greinilega blandast minni úr ýmsum áttum. Minnið sem okkur birtist í uxafórn Þorkels ins háva í níunda kafla sögunnar getur til dæmis verið eldfornt og upprunalegt en það blandast við kolbítisminni sem frekar minna á fornaldarsögur eða síðari tíma ævintýri en fornar goðsagnir.

Það sem ekki hefur alltaf verið gefinn sérlegur gaumur, er hinn einkennilegi kveðskapur söguhetjunnar Glúms Eyjólfssonar og það eru vísur hans sem hér verða gerðar að umræðuefni. Áhugi minn á þeim kviknaði út frá rannsóknum á texta Uppsalahandritsins af *Eddu* (DG 11 4to).

Þegar ég fór að rýna í þá þrjá vísuhelminga sem þar er vitnað til eftir vígamanninn og Þverárbóndann Glúm og bera textana saman við aðrar vísur hans eflidist forvitnin. Hér fer afrakstur þess.

Skáldið og efniviðurinn

Seint mundi Glúmur Eyjólfsson, Víga-Glúmur, verða talinn með helstu skáldum Íslendinga fyrr né síðar. Haldið er að hann hafi verið á dögum um það bil 928–1005 (sbr. Jónas Kristjánsson 1956, xlvii), en bæði eru fæðingar- og dánarár hans óviss. Snemma virðist hafa verið skrifuð af honum saga, og er fróðlegt að sjá hvernig hugmyndir nokkurra fræðimanna um aldur hennar birtast: Sigurður Nordal setti *Glúmu* í aldursgreiningu sinni meðal sagna í „öðrum flokki“, en það var sá sem hann taldi að hefði verið skrifaður 1230–1280, og raunar áleit hann *Glúmu* vera elstu söguna af Norðausturlandi (1953, 244 og 1968, 127–129). Jónas Kristjánsson tímasetti hana í útgáfu sinni á svipuðum slóðum, 1220–1250, en hafði þó á allan fyrirvara (1956, liii). Vésteinn Ólason flokkaði *Glúmu* með „fornlegum sögum“, sem komið hefðu til 1200–1280 (1993, 42–44 og 104–106) en þó m. a. með þeim orðum að hún sé „ein þeirra sem virðast standa mjög nærri munnlegri geymd“ (1993, 106). Síðastur til tímasetningar og kannski einna djarfastur er svo Theodore M. Andersson, sem fjallað hefur um söguna oftar en um sinns sakir en síðast í grein árið 2006, þar sem hann telur hana, með fyrirvara um aldursgreiningaraðferðir, ritaða fyrir 1220 og ef hann sjái rétt: „we may say not only that *Víga-Glúms saga* is perhaps the earliest of the northern sagas but also that the author was perhaps the first to harness, more likely from an oral than a written source, the brilliant colloquial style that was destined to be the hallmark of the sagas“ (2006, 37–38).

Þótt *Glúma* sé sannarlega ekki í tölu glæsilegustu sagnanna geymir hún fróðleg og fornleg minni sem skera sig talsvert úr, svo sem sögnina um Vitazgjafa, akurinn sem varð aldrei ófrjór (7. kafli sögunnar) og fórnfæringu til Freys með miklum afleiðingum og óvenjulegum, því guðinn virðist manaður gegn söguhetjunni (9. kafli). Þá eru þar líka mjög einstæðar frásagnir af orðaleikjum, bæði þegar Víga-Skúta dylur nafn sitt sem „Margr í Mývatnshverfi, en Fár í Fiskilækjarhverfi“ (*ÍF* 9, 54) og um eiðstaf Glúms, þegar hann leikur á menn með stakri snilli og sver: „at ek vark at þar ok vák at þar ok rauðk at þar odd ok egg, er Þorvaldr krókr fekk bana“ (*ÍF* 9, 86)

– og andstæðingarnir vara sig ekki á að smáorðið *at* getur verið hvort heldur er sagnarögn eða neitun og því ógerningur að vita hvort *ek var þar* út merkir 'ég var þar viðstaddur, tók þátt í' eða 'ég var þar ekki'. En það eru ekki þessi og því lík sagnaminni sem hér verða einkum rædd, heldur kveðskapur Glúms sjálfs.

Oft hefur verið bent á að margt sé líkt með víkingasögunum af Agli skáldi Skallagrímssyni og Glúmi skáldi Eyjólfssyni, en þó alls ekki ljóst, ef tengsl eru milli sagna, hvor þiggur af hinni. Sem listaverk hefur *Egla* mikla yfirburði og þróunarkenning myndi þá gera ráð fyrir að hún sé yngri. Margt í *Glúmu* kallast líka á við hugmyndir okkar um munnsögur. Ferill Glúms er af toga ævintýra og fornaldarsagna. Hann er kolbítur, rís úr öskustó til að berja berserk og framast þannig og auðgast á erlendri grund, kemur heim og tekur við búi og verður smám saman héraðshöfðingi en hlýtur þó að láta andstæðingum eftir völdin og virðinguna, kannski vegna þess að hann virðir ekki að fullu örlagaþætti sem búið er að vara hann við, og hann deyr líkt Agli, blindur og örvasa. Engin tilraun er gerð til að gera úr honum hrifandi hetju, en sálu hans virðist þó að einhverju leyti borgið með því að hann er biskupaður, þ. e. a. s. fermdur að sögulokum – þó svo sagnfræðinni kunni að vera ábótavant þar.¹

Í *Víga-Glúms sögu* eru varðveittar eftir Glúm níu vísur heilar, ein hálf og sex vísuorð úr hinni elleftu. Sagan er öll geymd í einu miðaldahandriti, *Möðruvallabók* (M, AM 132 fol., 1330–1370) en brot í *Vatnshyrnu* (AM 564 a 4to, 1390–1425) og AM 445 c, 4to (1390–1425).² Í þessari grein verður fylgt elstu handritum um texta vísna. Lesbrigði handrita af vísnum Glúms eru enda oftast fremur smávægileg.

Auk *Glúmu* eru þrír vísuhelmingar eftir Glúm varðveittir í handritum *Snorra-Eddu* eins og síðar verður gerð grein fyrir. Þá verða lesbrigði nokkru meiri en ella, enda þá komin fimm skinnhandrit til viðbótar og afrit hins sjötta.³ Loks er svo vitnað í vísur eftir Glúm í Þórðarbók *Landnámu* og er textinn þar frá 17. öld þótt hann byggi á mun eldri fyrirmyndum.

1 Til frekari fróðleiks um þá þanka sem hér er tæpt á skal einkum vísað til skrifa þeirra Jónasar Kristjánssonar (1956) og Theodore M. Anderssons (2006).

2 Um aldur handrita fylgi ég ONP 1989.

3 Handritin eru: Gks 2367 (*Konungsbók*, R), DG 11 (*Uppsala*bók, U), AM 748 Ib, AM 757 a og AM 748 II (1eþ) (óheil handrit Skáldskaparmála, sem í útgáfu Finns Jónssonar fengu bókstafina A, B og C), AM 242 (*Ormsbók*, W) og pappírshandritið 1374 í háskólabókasafninu í Utrecht (*Treklarbók*, T).

Nokkrar sjálfstæðar útgáfur hafa verið gerðar af *Víga-Glúms sögu* allt frá árinu 1756 að hún var prentuð á Hólum í *Ágætum fornmannasögum*, en tvær útgáfur mega þó teljast bera langt af, fræðileg útgáfa Gabriel Turville-Petre í ritröðinni *Oxford English Monographs* (hér skammstafað OEM) árið 1940 og útgáfa Jónasar Kristjánssonar í *Íslenskum fornritum*, níunda bindi, árið 1956. Verður hér á eftir að mestu fylgt þessum útgáfum, en um texta vísanna þó jafnan höfð hliðsjón af *Skjaldedigtning* AI og handritum, einkum *Möðruvallabók* (M) þar sem ástæða virðist til. Þá verður og þegar þarf vísað til eldri útgáfna sögunnar. Um samræmingu stafsetningar fer ég að jafnaði nær Turville-Petre en Fornritafélagsstafsetningu.

Saga og vísur

Glúma býður upp á óvenjuleg textavandamál í lausa málinu og rannsakendur hennar hafa mjög beint athygli sinni að því efni. Hefur þar reynst drjúgt til ágreinings og umfjöllunar samband sögunnar við *Reykdale sögu* eða þann þátt hennar sem fjallar um Víga-Skútu. Vísur Glúms hafa hins vegar að sumu leyti fallið í skugga eða ekki þótt mikillar prentsvertu virði. Báðir taka þeir að vísu fram, Turville-Petre og Jónas Kristjánsson, að sumt sé torskýrt í vísunum. Hinn fyrrnefndi gengur svo langt að segja: „The strophes in the text have offered grave difficulty. Undoubtedly they are often corrupt, and are now to a large extent incomprehensible“ (OEM 1940, lv). Jónas Kristjánsson kvað gætilegar (og óljósar) að orði er hann sagði um sína túlkun vísanna: „Í þessari útgáfu eru vísurnar yfirleitt skýrðar vafningalaust, með nokkrum leiðréttingum, en það verður að játa, að ekki er allt svo ótvírætt sem ætla mætti eftir þeim skýringum. En það hefði orðið of langt mál að reifa hvarvetna öll vafaatriði“ (ÍF 9 1956, xxiii, 1. nmgr.).

Í þessari grein verður eftir föngum fylgt þeirri stefnu sem segir að hvert handrit eigi skilið fulla virðingu og texti þess skuli skýrður án svonefndra „leiðréttinga“ eða „lagfæringa“ og einn texti verði tæplega leiðréttur með öðrum. Nægir þar í raun að minna á orð Jóns Helgasonar þar að lútandi í inngangi að *Tveim kviðum fornum*.⁴ Allar leiðréttingar okkar á vísnatextum

4 „Þeir einir [textar] mega kallast „rangir“ sem vísvitandi voru leiðréttir af mönnum sem voru að basla við að fá vit í það sem bjagað var eða þeir skildu ekki“ (1962, 15).

í handritum þrettánda eða fjórtánda aldar sem beinast að því að láta vísur eða kvæði líta tíundu-aldarlega út, eru fyrirfram dæmdar, enda hljóta menn þá að gefa sér:

1. að allar vísur hafi verið *rétt* og mestanpart óaðfinnanlega kveðnar fyrir öndverðu.

2. að þær bragreglur sem Snorri Sturluson lýsti á þrettánda öld að hafa skyldi í heiðri og hann taldi hafa ráðið í fornum kveðskap, eru látnar gilda sem náttúrulögmál.⁵

3. að skilningur okkar, sem nú lifum, á máli tíundu eða elleftu aldar sé betri og réttari (kannski einkum „vísindalegri“) en skilningur þrettánda og fjórtánda aldar skrifara.

Við þetta bætist svo að alloft ræður smekkur leiðréttandans mestu um breytingarnar. Mætti þar um oft hafa þau orð sem Finni Jónssyni voru töm um skrifara *Uppsala-Eddu* að breytingar hans sýndu „ren tilfældighed eller skrivervilkårighed“ (1931, xix) ellegar hreinlega „fuldkommen vilkårighed“ (1931, xxii).

Pegar grannr er að gáð er Möðruvallabókartexti vísna Víga-Glúms e. t. v. ekki svo torráðinn eða brenglaður (*corrupt*) sem Turville-Petre lét. Má til marks um það benda á hve fáar lagfæringar textans hafa talist nauðsynlegar að mati fræðimanna, eins og fram kemur hér á eftir.

Auðvitað er alveg ljóst að stundum orkar tvímælis hvernig á að taka vísuparta saman og þar með hvernig á að skýra. Kenningar Glúms eru sumar hverjar torráðnar og reknar.⁶ Kann meira að segja oftar að hafa verið tvírætt ort en okkur sé ljóst, sem ekki er gefin andleg spektin.

Hér verður vikið að öllum vísum Glúms en ekki alveg í þeirri röð sem þær birtast okkur í sögunni. Fyrst fjalla ég lauslega um vísur sem í flestu eru sígildar lausavísur (í sögunni nr. 1, 3, 7, 8, 9 og 11), annað hvort fasttengdar einum viðburði eða þá nokkuð almennar vangaveltur. Síðan verður

5 Of sjaldan er á það minnt að dæmi Snorra Sturlusonar í *Eddu* um forna hrynjandi, þ. m. t. hljóðlengd og rím, eru úr hans eigin kveðskap. Dæmin sem hann tekur af fornum vísum í Skáldskaparmálum snúa að kenningum og heitum, ekki metrik.

6 Bent skal á að samkvæmt túlkunum Bergsveins Birgissonar (2008, 155) er það sennilega heldur fornlegt einkenni en hitt að kenningar séu reknar og jafnvel dálítið súrrealískar (sjá umfjöllun hans um nykrað og finngálknað). Hugmyndir Snorra Sturlusonar (og vafalítið mjög margra samtíðarmanna hans) eru „aristótelískar“ í þeim skilningi að hann hefur mjög sterka tilhneigingu til að kerfisbinda og skapa samræmi og vænta þess ins sama af skáldum og skáldskap. Sjá Bergsveinn Birgisson 2008, einkum 4. kafla, Estetikkk, bls. 73–110 (að stofni til er sá kafla endurunninn í grein höfundar 2009).

fjallað um þær vísur sem tvímælalaust eru sérkennilegastar og gefa innsýn, að mér virðist, í athyglisverðan hugarheim skálds, sýn sem birtist annað hvort í efni vísanna eða sérkennilega myndhverfum kenningum.

Úr veraldarvafstrinu

Hvergi er í uppvaxtarsögu Glúms vikið að því einu orði að hann sé skáld-mæltur. Það kemur því nánast á óvart þegar hann brestur út í kveðskap nýkominn heim úr framaför sinni til útlanda. Hann fer, að áeggjan móður sinnar, að huga að því hvernig nágrannarnir hafa gengið á land hans, einkum með því að færa landamæragarð og leggja undir sig akurinn góða, *Vitaðsgjafa*⁷ „ok þá kvað hann vísu“:

Nærr gengr mér ok mínum,
mendöll, hjúum öllum
þverr við glaum, inn gröeni
garðr, en oss of varði.
Verðr hróðr skotat harðla,
hér tíni ek þat, mínum,
munat enn, of styr stála
starflauss, fðður arfi.⁸

(*Skj.* AI, 118; sbr. *OEM* 1940, 11; *ÍF* 9 1956, 20; *M* 1987, 132r a19).

Þessi vísa er dálítið sérstæð að því leyti að hún flytur beinan merkingarauka við lausa málið.

Færsla garðsins er að sönnu nefnd, „Inn gröeni garðr gengr nær mér ok mínum hjúum öllum en oss of varði,“ en síðan birtir skáldið hug sinn og

7 Um *Vitaðsgjafa* sjá Anne Holtmark 1933, Jónas Kristjánsson 1956, 22, sbr. Folke Ström 1954, 21–22. Margt er á huldu um fornan átrúnað landsmanna, bæði Freysdýrkun og tignun annarra goða. Síðar í sögunni (19. kap.) koma fram merkileg ákvæði um friðhelgina kringum Freyshofið að Uppsölum í Eyjafirði.

8 Kalla má eðlilegt að lagfæra *mendöll* í *menþöll* í 2. vo. enda gera skýrendur það jafnan. *döll* er allsendis óþekktur stofn í kenningu, en *þöll* er sígilt. Handrit hefur *mendauill* og má vel vera að skrifari á fjórtánda öld telji *mendöll* fullgilda kvenkenningu. Þess er og að geta að *Mardöll* er eitt af nöfnum Freyju og þarf þá lítið ímyndunarafl á fjórtánda öld til að skapa kenninguna *mendöll*.— Annarra leiðréttinga er ekki þörf. Jónas Kristjánsson bendir þó á að líklega sé *munat* í 7. vo. villa fyrir *munkat*, því ella vantar frumlag í setninguna.

hugarraun af þessum sökum og segir í endursögn Jónasar Kristjánssonar: „Föðurarfur minn hefur heldur en ekki sett ofan; hér skýri ég frá því. Ekki mun ég enn sitja auðum höndum í bardaga“ (*ÍF* 9, 20). Ef lesið er *munkat* fela lokaorðin í sér beina hótun um mannvíg sem ekkert verður úr í lausa málinu.

Þriðja vísa sögunnar er aðeins hálf og svohljóðandi:

Halfs eyris met ek hvern
hrísrunn fyr á sunnan.
Vel hafa víðir skógar [*M*: víðir?]
vargi opt um borgit.

(*Skj.* AI, 118; sbr. *OEM* 1940, 27; *ÍF* 9 1956, 53; *M* 1987, 135v b26).

Jónas Kristjánsson bendir á í formála sögunnar (*ÍF* 9, xxiv) að alls óvíst sé að vísan fjalli um flóttu Glúms undan Víga-Skútu, eins og sagan hermi, enda hljóti þá flóttinn að hafa verið með öðrum hætti en frá er sagt. Skáldið talar greinilega um flóttu sinn, kallar sig *varg*, úlf, og talar um að oft hafi víðir skógar eða víðir skógar bjargað sér. Mætti vísan eiga sér einhverja allt aðra skýringu en sagan segir.

Sjöunda vísa sögunnar er aðeins 6 vísuorð:

Virkis spyr at verkum
víns hirðis Sif mínum;
erat at manna máli
morð, váru þau forðum.
Liggr, þeim er hrafn of huggar,
hqrveig, talit gerva

(*Skj.* AI, 119, sbr. *OEM* 1940, 42, *ÍF* 9 1956, 81; *M* 1987, 139v a11).

Endursögn Jónasar á fyrri vísuhelmingi er efalaus: „Konan spyr að verkum mínum; nú tala menn ekki um orrustur; þær gerðust forðum.“ Síðustu vísuorðin getur Jónas sér til að megi skilja „Kona, hermanninginn (eftir hermanninn) liggja að fullu tali...“ og síðan hafi fylgt tala fallinna (*ÍF* 9, 81 nm.). Turville-Petre hugsaði á öðrum nótum: „for this man the matter rests fully settled“ (*OEM* 1940, 79). Má þá bera saman við túlkun Finns Jónssonar: „for ham som trøster raven (mig), ligger fuldstændig talt, kvinde...“

(*Skj.* IB, 113). Er öllum nokkur vorkunn því sögumaður gefur ekki aðrar upplýsingar en: „Um vetrinn eptir kom upp vísa, sem Glúmr hafði þá nýort.“ Þegar gleðimaðurinn Þorvarðr lætur síðan í upphafi næsta kafla að því liggja að Glúmur hafi vantalið víg sín í einni vísu, fær skýringartilgáta Finns og Jónasar ágætan stuðning.

Áttunda vísa er ekki alveg einföld. Sögu er þar komið að Glúmur hefur verið hrakinn af Þverárlandi og ber að skilja svo samkvæmt sögunni að þar hafi Freyr átt verulegan hluta að máli. Glúmur horfir um öxl til bæjarins og kveður:

Rudda ek sem jarlar,
orð lék á því, forðum
með veðr stofum Viðris
Vandils mér til handa.
Nú hefi ek, Valþognis, vegna,
Varrar skíðs, um síðir
breiða jörð með þorðum,
bendiz, mér ór hendi.

(*Skj.* AI, 119, sbr. *OEM* 1940, 47; *ÍF* 9 1956, 89–90; *M* 1987, 140v a41).

Fyrri vísuhelmingurinn er einnig varðveittur í *Snorra-Eddu* og bætast þá við fimm skinnhandrit. Uppsalahandritið er til meins skaddað á þessum stað en þó verður að hallast að því að í *Eddu*-gerðunum sé ekkert það sem heimti leiðréttingu Möðruvallabókartextans. Þar hefur að vísu í fjórum tilvikum með vissu verið skrifað *vandar* þar sem *M* hefur *vandils* og væntanlega hefur einnig staðið *vandar* í DG 11, því skýringin á eftir, sem virðist hafa verið samhljóða í gerðum *Eddu*, tekur af tvímæli um túlkun höfundar: „Viðris veðr er hér kallat orrusta en vöndr vígs sverðit en menn stafir sverðsins“ (Faulkes 1998, 74, sbr. Grape et al. 1977, 66).⁹ Einungis W og AM 748 I hafa lesháttinn *landa* í stað *hand* í 4. vo., og virðist óþarft að taka það lesbrigði inn sem leiðréttingu, eins og Jónas Kristjánsson gerir, því fyrri hluti vísunnar verður skýrður a. m. k. á tvo vegu án nokkurra breytinga á Möðruvallabókartextanum: „Ek rudda forðum sem jarlar mér til handa með Viðris Vandils veðrstofum; orð lék á því“ – og er þá gert ráð

9 Anthony Faulkes hefur í útgáfu sinni (1998, 198) verulegar efasemdir um að Snorri hafi skilið kenningarnar í fyrri helmingi rétt. Það breytir engu í okkar samhengi, þar eð sá skilningur er ríkjandi í öllum gerðum Skáldskaparmála.

fyrir að Óðins (Viðris) sækonungur (Vandill) sé fullgild hermannskenning, en *veðr* hans sé orusta en *stafr orustu* sé ‚sverð‘ eða ‚spjót‘. Hinn kosturinn er að *vandill* sé reyndar sama og *vöndr* (sbr. sverð Egils, Dragvandill) og gildir þá skýring Snorra úr *Eddu*. Að ryðja sér til handa (sbr. í nútímamáli ryðja sér til rúms) er hreint ekki óaðgengilegt og engin þörf á að sækja lesbrigði í AM 748 I eða *Ormsbók*.

Síðari helmingurinn er einungis varðveittur í *M* og vandséð hvernig skýra mætti án þess að fallast á lagfæringar útgefenda og lesa *Várar* f. *varrar* og *bendir* f. *bendiz*. Fæst þá ávarpsliðurinn Valþögnis (Óðins) *Várar* (gyðju, hér: valkyrju) skíðs (vopns) *bendir* = hermaður og segist skáldið þá hafa vegið „breiða jörð með börðum“ úr hendi sér, en um lýsingu jarðarinnar er einatt fylgt skýringu Finns Jónssonar úr *Lex. Poet.* og eru þá börðin talin vera allir útnárar bújarðarinnar.

Nú er það hins vegar svo að ytri rök hníga til þess að reyna að sjá í þessari vísu hugmynd um „Valþögnis várar“, tryggð eða traust Óðins. Ef sú tilgáta Folke Ströms og fleiri er rétt að lesa megi úr sögu Glúms fráhvarf frá Freysdýrkun til Óðinsdýrkunar (sbr. Ström 1954, 21 o. á.), ætti afskaplega vel við á þessum stað í vísu og sögu að Glúmur væri að tala um jörð sem hann hefði setið í trausti Óðins. Eins og textinn er varðveittur er þó ekki auðhlaupið að þessu og verða ekki gerðar sérstakar tilraunir að þessu sinni.

Níunda vísa sögunnar (og Glúms) er aðeins skert í *M* og verður þess vegna ekki að fullu ráðin. Textinn sem varðveittur er sýnist skynsamlegast lesinn svona:

... munat enn sælu
menbrjótandi hljóta,
oss kom breiðr í búðir
böggr af einu hoggvi,
þá er, fleyमारar, fjóra,
fullkátir vér sátum,
nú er, mógrennir, minna
mitt sex, tigu vetra.

(*Skj.* AI, 119, sbr. *OEM* 1940, 47; *ÍF* 9 1956, 90; *M* 1987, 252 b8).

Í fyrri víshelmingi er greinilega talað um ógæfu sem hlaust af höggi, en í síðari helmingi um þá tíma þegar hann sat fullkátur og voru einhverjir tugir

vetra. Líklega hefur skrifari verið í vafa um hvort þarna ætti að tala um fjóra eða sex tigu og sýnist sennilegast að misritast hafi við það *sex* í stað *setr* (bæði vegna ríms og samhengis nýtileg orðmynd), en hvernig sem reynt er að ráða virðist vísan standa á heldur óhönduglegum stað í sögunni, nema þá skrifari hafi skilið svo að höggið ætti við skriðuna sem féll á bæinn í Myrkárdal, en þá passar tímatalið engan veginn, því þar hafði Glúmur aðeins setið tvo vetur.

Síðasta vísa Glúms, og sú síðasta sem fjallað skal um í þessari lotu, er kveðin þegar sæst hefur verið á víg vinar hans og mágs, Gríms eyrarleggs „ok unði Glúmr illa við málalok, sem hann kvað í vísu þeirri er hann orti síðan“ (*ÍF* 9 1956, 96). Vísan er einungis varðveitt í *M* og þar sýnist eðlilegast að lesa textann svo:

Illt er á jörð of orðit:
aldr bølvar mjök skaldi,
liðit er mest it meira
mitt líf Héðins drífu,
er óvægens eigi
eyrarleggs fyr seggjum
Gríms í Gøndlar flaumi
Gefnar má ek of hefna.

(*Skj.* AI, 120, sbr. *OEM* 1940, 50, *ÍF* 9 1956, 96; *M* 1987, 253 b36).

Vísuna taka þeir eins saman Turville-Petre og Jónas Kristjánsson: „Illt er á jörð of orðit, aldr bølvar mjök skaldi, líf mitt it meira er mest liðit Heðins drífu, er ek má eigi hefna óvægens Gríms eyrarleggs í Gøndlar Gefnar flaumi fyr seggjum“ (*OEM* 1940, 86) og endursögn verður þessi: „Illt er orðið á jörðinni; ellin veldur mér þungu böli; – meiri hluti ævi minnar hefur mestmegnis liðið í orrustum; – er menn varna mér að berjast til að hefna hins hrausta Gríms eyrarleggs“ (*ÍF* 9 1956, 96).

Hér sýnist mér ljóst að mætti allt að einu skýra málsgreinina *liðit er mest it meira mitt líf Heðins drífu* svo: „it meira Heðins drífu líf mitt er mest liðit“ þ. e.: „hið glæsta orustulíf mitt er að mestu liðið“. Þar með fæst mun betra samræmi við setninguna „aldur bølvar mjög skáldi.“ *Héðins drífu lífið*, bardagalífið, er að baki.

Auk þessa er spurn hvort ekki ætti – með hliðsjón af málnotkun Glúms

í öðrum kenningum, eins og hér verður rakið – að gera ráð fyrir að síðasta orustukenningin sé *Göndlar flaumr* og síðan fylgi hermannakenningin *Gefnar seggir*. En þá verður að hafa í huga þær kvenmyndir sem virðast blasa við í öðrum vísum Víga-Glúms og minnst þess að hann sýnist ekki gera stóran mun á gyðjum, valkyrjum og dísun. Verður nú að því hugað um sinn.

Draumsýnir skáldsins

Þrjár vísur Víga-Glúms væru réttnefndar *vísur um draum* því þar segir skáldið frá draumum sínum. Þessar vísur eru stórmerkar fyrir ýmissa hluta sakir og verða skoðaðar hér í þeirri röð sem þær birtast í sögunni.

Í uppvaxtarsögu Glúms, kolbítssögninni, verður þess hvergi vart að hann búi yfir spásögn af nokkru tagi fremur en skáldgáfunni. Hann rís úr öskustónni þar sem hann er á vist með Vigfúsi afa sínum í Noregi, fer vel fjáður heim og sest að búi á Þverá í Eyjafirði. Hann eignast að vísu fljótlega óvildarmenn og er greinilegt að Þorkell, granni hans, verður honum þungur í skauti, þó nokkuð vel horfi fyrst í stað. Níundi kafli sögunnar segir svo frá:¹⁰

Þat er sagt, at Glúm dreymdi eina nótt: hann þóttisk vera úti staddr á bæ sínum ok sjá út til fjarðarins. Hann þóttisk sjá konu eina ganga útan eptir heraðinu, ok stefndi þangat til Þverár; en hon var svá mikil, at axlirnar tóku út fjöllin tveggja vegna. En hann þóttisk ganga ór garði á mót henni ok bauð henni til sín; ok síðan vaknaði hann. Öllum þótti undarligt, en hann segir svá: „Draumr er mikill ok merkiligr, en svá mun ek hann ráða, at Vigfúss móðurfaðir minn mun nú vera andaðr, ok mundi kona sjá hans hamingja vera, er fjöllum hæra gekk. Ok var hann um aðra menn fram um flesta hluti at virðingu, ok hans hamingja mun leita sér þangat staðfestu, sem ek em.“ En um sumarit, er skip kómu út, spurðisk andlát Vigfúss. Þá kvað Glúmr vísu:

10 Hér sem ella fylgi ég samræmingu Turville-Petres, þar sem örlitlu minna er um fyrningar og málfarsréttingar en hefð *Íslenzkra fornrita* segir fyrir um.

Fara sá ek holms und hjalmi
 hauks í miklum auka,
 Jorð, at Eyjafirði,
 ísungs, fira dísi,
 þá svá't dóms í draumi
 dals ótta mér þótti
 felli-Guðr með fjöllum
 fólkvandar bjóð, standa.¹¹

(Skj. AI, 118; sbr. OEM 1940, 15–16; ÍF 9 1956, 31; M 1987, 237 a21).

Þegar breytt hefur verið síðasta vísuorði og lesið *bjóðr* í stað *bjóð* verður samantekt Jónasar Kristjánssonar og Turville-Petres sem næst svona: „Sá ek hauks holms ísungs Jorð, fira dísi, fara und hjalmi at Eyjafirði í miklum auka, svá't mér þótti þá í draumi dals ótta dóms felli-Guðr standa með fjöllum, fólkvandar bjóðr.“ Og þetta mætti segja á nokkurn veginn mæltu máli íslensku: Ég sá hjálmbúna konu, dísi mannanna, fara eftir Eyjafirði mjög stórvaxna; með fjöllum þótti mér í draumnum sem sú valkyrja stæði, hermaður!

En gerist maður nú hörgabrjótur og efist um rök hinna ágætustu fræðimanna er reyndar hugsanlegt að túlka á annan veg.

Þar er fyrst til að taka, að leiðrétting textans er ekki nauðsynleg. Það má skilja orð handritsins óbreytt: „svá't mér þótti þá í draumi dals ótta dóms felli-Guðr standa fólkvandar bjóð með fjöllum“. Þar með túlka ég *fólkvandar bjóð* sem andlag sagnarinnar *standa*. Um notkun hennar sem áhrifssagnar eru þó nokkur dæmi í lausu máli sem bundnu (sjá orðabók Fritzners og *Lexicon Poeticum*) og getur hún þá merkt ‚finna‘, ‚mæta‘, ‚ráðast á‘ jafnvel ‚standast‘, og þar sem Glúmur virðist nota sömu sögn á sama hátt í annarri vísu, eins og að verður komið, sé ég enga ástæðu til að hafna þessum kosti hér. Þar með verður líka komist hjá öllum leiðréttingum á texta handritsins. Þá er að vísu óráðið hvort þessi *fólkvandar bjóðr* (nokkuð hlutlaus hermannskenning) er skáldið sjálft eða fjandmaður þess. Í fyrra tilviki mætti skilja *standa* sem ‚finna‘, ‚hitta‘ en í hinu síðara ‚standa gegn‘. Skáldið væntir í báðum tilvikum hjálpar frá þessari miklu konu.

Í annan stað er ástæða til að skoða nánar kenninguna hugsuðu: *hauks*

11 Bæði Turville-Petre (í skýringum, 1940, 64) og Jónas Kristjánsson hölluðust að leiðréttingartillögu Kocks (Not. Norr. § 382) og breyta *bjóð* í *bjóðr*.

holms ísungs Jörð. Báðir virðast Jónas og Turville-Petre sammála um að hér sé heldur vísað til gyðjunnar Jarðar en jarðarinnar sjálfrar. Þar er að vísu ekki sjálfdeilt á milli. Þótt Snorri tali um gyðjuna Jörð sem móður Þórs, er ekki nokkur vafi á að þar er oft leikið að orðum þegar talað er um hann sem *jarðar bur* eða *jörð* er notuð sem stofn í kenningum. Snorri kennir okkur í prólóg *Eddu* að jörðin sé lifandi vera, og þar með geta skáldin notað sér hana í tvíræðum kenningum. Hamingja Glúms á vitanlega skilið að hafa gyðju í kenningarstofni, en þegar kennt er til *hauks hólms*, sem þá hlýtur að vera armleggur, er farið að stytast til þeirrar jarðar, þar sem hólmarinn eiga heima. Og mér virðist meira en hugsanlegt að boðið sé upp á kenninguna *hauks hólms jörð* = kona, en jafnframt leikið á þann strenginn að hún er líka Jörð = gyðja. Um leið og þessi kostur væri valinn er búið að losa sig úr ákveðnum vanda með orðmyndina *ísungs*. Um það orð segir Jónas Kristjánsson í skýringum: „*ísungr* getur verið höfuðdúkur kvenna (sjá Falk: Kleiderkunde 107), en merkir hér líklega sama sem *ís*, sbr. *ísung* í norski mállýzku, sem merkir þunnan *ís* (Aasen)“ (*ÍF* 9 1956, 31). Með þessu móti fæst þá kenningin „handar *ís*“, en það er silfur. Og nú er spurt: Er ekki sennilegra að *ísungr* merki hér einfaldlega höfuðdúkur og fylgi hjálmi þessarar merkilegu konu, hún sé „undir *ísungs* hjálmi“, þ. e. með höfuðdúk sem vafinn er sem hjálmur eða með öðru orði *hjálmfaldin*, en sá lýsingarháttur er vel kunnur.¹²

Séu þessar leiðir farnar hljóðar samantekt vísunnar: „Sá ek hauks holms jörð, fira dísi, fara und *ísungs* hjálmi at Eyjafirði í miklum auka, svá't mér þótti þá í draumi dals ótta dóms felli-Guðr með fjöllum standa folkvandar bjóð.“ Merkingin gæti þá verið: Ég sá konu, dísi mannanna, fara hjálmfaldna að (= eftir) Eyjafirði og var heldur í stærra lagi, svo að mér þótti þessi goðkynjaða kona inn með fjöllum þá standa gegn / standa með hermanninum (fjandmanni mínum / mér).

Um *hamingjur* eru heimildir afar óljósar og raunar fáar. Þó hafa menn talið óhætt að tengja þær við hina örlagabundnu gæfu mannanna og fleiri dæmi eru um að hamingja taki sér búsetu hjá ungu höfðingjaefni þegar aldinn leiðtogi fellur frá.¹³ Í riti sínu um norræna goðafræði, *Myth and*

12 Minna má á haugvísu Gunnars Hámundarsonar í *Njálu* þar sem hann talar um sjálfan sig sem *hjálmi faldinn* (*ÍF* 12 1954, 193).

13 Jónas Kristjánsson kveður fast að orði um þetta: „Þegar sá dó, sem hamingjan hafði fylgt, valdi hún sér venjulega ungan mann af sömu ætt; sjá t. d. Hallfr. s. 198“ (*ÍF* 9 1956, 31).

Religion of the North, benti Turville-Petre á að *Þiðrandi þáttur*, ein helsta heimild um *dísir*, notar einu sinni nafnorðið *fylgja* um dís, og síðan rakti hann hvernig hugmyndin um *fylgju* og *hamingju* virðist náskyld og raunar mjög erfitt að greina þar á milli (1964, 221–230). Folke Ström, sem mest hefur rannsakað þessi mál er á svipuðu róli (KLNМ). Ström bendir þó á að *dísir* virðist „i myt och folktro“ einkum hafa tengst tveim sviðum, barnsburði og stríði. Um síðara sviðið segir hann (sjá Diser):

D[iser]s kampaspekt kommer till synes redan i den kontinentalgerm. första Merseburggaldern, där *idisi* ákallas som slagfältets segergivande och magiskt betvingande makter. I den i skaldedikten förekommande sammansättningen *ímundisir*, „kampdiser“, är denna sida av deras väsen uttryckt. Som stridens makter stå de krigsguden Odin nära och äro mytiskt identiska med valkyrjorna (*Herjans dísir*) (KLNМ 1958, 102).

Þetta er reyndar ekki öll sagan, því í *Diser, normor, valkyrjor* hafði Ström bent á mjög skýra þróun á þessu sviði í vesturnorrænni trú:

På västnordiskt område uppträder diserna mot hedendomens slut i nära förbindelse med Odin. En i kulten framträdande konkurrens mellan å ena sidan Frey, å andra sidan Odin och diserna är rent av skjönjbar (*Víga-Glúms saga*). (1954, 57).¹⁴

Ekki verður sagt að málnotkun Glúms einfaldi hlutina. Í kenningunni um *hamingjuna* í fyrri hluta þessar vísu hefur hann stofninn *Jörð* eða *jörð*. – Í síðari vísuhelmingi fáum við svo aðra og ekki íburðarminni kenningu, því nú heitir konan *felli-Guðr dóms dals ótta* eða sú valkyrja sem fellir orustudóminn (*dalr* er heiti á boga; *ótti* hans gæti verið ‘sverð’, *dómr* þess væri bardaginn og sú Gunnr sem fellir þann dóm væri mjög máttug valkyrja).¹⁵

14 Í útgáfu Jónasar Kristjánssonar er hvergi vísað til rannsókna Folke Ströms og vænti ég það stafi fremur af ókunnugleika höfundar en hinu að tekin sé svo afdráttarlaus afstaða gegn trúarbragðafræðunum að ekki sé einu sinni til þeirra vísað.

15 Á íslensku er mest og ferskast efni að finna um kvenleg goðmögð í riti Ingunnar Ásdísardóttur, *Frigg og Freyja* (2007). Þar er þó fyrst og fremst rætt um gyðjurnar Frigg og Freyju. Til yfirlits um *dísir*, valkyrjur og hamingjur skal minnt á Turville-Petre 1964 og greinar í *Kulturbistorisk lexikon*.

Í skemmstu máli: Það sem er mikilvægt er að í þessari tröllauknu kvenmynd Glúms af konunni sem fyllir út Eyjafjörðinn, fara fleiri goðverur saman, og ef rétt er skýrt hér að framan eru þær tilbúnar í slaginn. Hamingjan, sem bæði er dís og valkyrja, ætlar að *standa óvininn*, „mæta honum ódeig’ eða *standa vígamanninn* ,fylgja honum dáðrökk’!

Næsta draumvísa Glúms er alls óskyld þessari en býr þó yfir trúarlegri dulúð sem hvetur til skoðunar og nokkurs formála. Sögu er nú þar komið að helsti fjandmaður Glúms, Þórarinn á Espihóli, situr um líf hans, en Glúmur

var svá varr um sik, at hann hittisk aldri í þeiri rekkju, sem honum var búin. Opt svaf hann lítit um nætr, ok gengu þeir Már [sonur hans] ok ræddu um málaferli. Eina nótt spurði Már, hversu hann hefði sofit. Glúmr kvað vísu:

Eigi sofna ek, Ófnis
ysheims í bæ þeima,¹⁶
munat eldviðum ǫldu
auðbœtt við mik, sætan,
áðr grindlogi Gǫndlar¹⁷
gellr í hattar felli,
opt vá ek mann of minna,
meir nokkurum þeira.

Nú skal segja þér draum minn: ek hugðumsk ganga hér ór garði einn saman ok slyppr, en mér þótti Þórarinn ganga at móti mér, ok hafa harðstein mikinn í hendi; ok þóttumsk ek vanbúinn við fundi okkrum. Ok er ek hugðak at, sá ek annan harðstein hjá mér ok réðumsk ek í mót. Ok er vit fundumsk, þá vildi hvárr ljósta

16 Svo virðist mega lesa og var lesið í fyrstu útgáfum sögunnar. Turville-Petre velur *y's* þar sem ég les *ys*. Jónas Kristjánsson fellst á leiðréttingu frá Finni Jónssyni (*Skj.* BI), *y'seims* sem þá væri ‚bogastrengs’. Allir hallast þeir að því að *Ófnir y'seims* eða *y's heims* sé hermannskenning og þá ávarpsliður sem vísi til Mús. Ég kys að skilja *Ófnis* (Óðins) *yss* = orustugnýr og *heimr* hans þá orustuvöllurinn, en svo gæti skáldið hér kallað bæ sinn og segist ekki sofna sætt þar!

17 *Grindlogi Gǫndlar* er greinilega sverðskenning og skáldið vill láta sverðið gjalla í hattarfelli nokkurum þeirra (óvinanna). Í *Lex. Poet.* er *grindlogi* skýrt sem ‘dör-lue’ en er eindæmaorð sem slíkt hjá Glúmi. *Grindlogi* er meðal sverðsheita í Þulum *Eddu*.

annan; en steinarnir kómu saman, ok varð af brestr hár. [...] Ok er ek vaknaða, kvað ek vísu:

Harðsteini lét huna
 harðgerðr Limafjarðar,
 þat sá, dóms, í draumi,
 dyn-Njörðr mik [of]¹⁸ barðan.
 En ek, þráðráttar, þóttumsk
 þjósti keyrðr of ljósta
 sævar Hrafns í svefni
 snarr beinanda, steini.

(OEM 1940, 35–36; sbr. ÍF 9 1956, 69–71; M 1987, 137v b28).

Hér er ýmislegt skrítið. Það er enginn hversdagsbardagi sem háður er með steinbrýnum, heinum. Reyndar er aðeins einn bardagamaður sérlega kunnur af því að berjast með hein,¹⁹ jötunninn Hrungrnir (Faulkes 1998, 20 o. áfr.) er hann háði einvígi við Þór. Þar mættust að vísu ekki tvö brýni heldur hamarinn Mjöllnir og heinin og lá við bræðrabyltu, því heinarbrot fór í höfuð Þórs en hamarinn í haus Hrungrnis. Athyglisvert er hins vegar að Snorri segir að öll heinaberg séu til komin af hein Hrungrnis, og þannig verður hún formóðir heinanna sem þeir berjast með, Þórarinn og Glúmr. Það er því afar freistandi að sjá í draumbardaga Glúms við fjandmanninn Þórarin endurspeglun goðsögulegs bardaga. Er í því sambandi ástæða til að benda á að óvinurinn er kallaður *dyn-Njörðr* og hlýtur þannig goðfræðilegan kenningarstofn, og ekki er lakara að það er einn þeirra vana sem giftir voru jötnameyju! Öll er kenningin nokkuð harðsnúin (ef rétt er ráðið). Turville-Petre túlkar: *Harðgerðr Limafjarðar huna dóms dyn-Njörðr*. Hann fylgir E.A. Kock (*Notationes Norrænæ* § 790) um það að *Limafjarðar hún* (bangsi) sé skip; þá verður *dómr Limafjarðar huns* = sjóorusta og *dyn-Njörðr* hennar = hermaður. – Í seinni helmingi er *þráðráttar steinn* væntanlega hið margdregna brýni og *snarbeinandi sævar Hrafns* er sæfarinn, stýrimaðurinn (Hrafn er hestsheiti) og sjálfur segist Glúmur hafa verið *þjósti keyrðr*, æfareiður.

18 Þetta fyllingarorð er viðbót Konráðs Gíslasonar og ekki í handritinu. Sé horft til texta *Möðruvallabókar* er þó ljóst að skrifari hennar hefur vel getað hugsað sér þetta vísuorð gott og gilt án of. Hann las væntanlega *dyn-Njörður mik bardan*.

19 Úr goðsögum höfum við að sjálfsgöðu líka heinina sem Óðinn æsti þræla Bauga til að berjast um, þegar hann var að leita skáldamjaðarins.

Ekki er lokið draumum Glúms, því hann heldur ótrauður áfram að rekja þá fyrir syni sínum:

Er enn annarr draumr at segja þér: ek þóttumsk úti staddr, ok sá ek konur tvær. Þær höfðu trog í milli sín, ok námu þær staðar á Hrístateigi ok jósu blóði um heraðit allt. Ok vaknaða ek síðan, ok hygg ek fyrir tíðendum vera, ok kvað vísu:

Menstiklir sá mikla,
mun sverðabrák verða,
komin er grára geira,
goðreið af trøð, kveðja.²⁰
Þar er ósynjur jósu
eggmóts of fjör seggja,
vinir fagna því vagna,
vígmóðar framm blóði.

(OEM 1940, 36; sbr. ÍF 9 1956, 71–72; M 1987, 138r a16).

Í fyrri vísuhelmingi er fátt sérlega torskilið. Að vísu er óvenjulegt að skáldið virðist kalla sjálft sig hinn örláta mann, *menstikli*, en það orð skýrir Jónas Kristjánsson svo að það sé „eiginlega: sá, sem lætur men stökkva“ (ÍF 9 1956, 71). Sérkennilegt er hins vegar að skáldið hefur séð *mikla goðreið of trøð* þar sem muni verða *sverðabrák* og komin sé *grára geira kveðja*, kveðja hinna gráu spjóta. Miklu ógnvænlegra verður þó það sem fyrir sjónir ber í síðari hluta: *þar er vígmóðar eggmóts ósynjur jósu framm blóði of fjör seggja*. Í lausa málinu var talað um konur tvær, en hér eru það *eggmóts ásynjur*, „gyðjur vopnaviðskiptanna“ og eru *vígmóðar*. – Bent skal á að hugsanlegt er að taka *eggmóts* sem einkunn með *blóði* og væri *eggmóts blóð* mjög skýrt: „orustublóð“. Þar með væri bara talað um *ásynjur* og þær ekki gerðar að stofni í valkyrjukenningu. Það passar ágætlega við að talað er um *goðreið* í fyrri helmingi.

Kenningin *vinir vagna* er torveld. Ef *vagna rúni* er rétt skýrt sem Óðinskenning í Sonatorreki gæti *vagna vinr* alltaðeinu verið Óðinn. Vandinn er að hann er í fleirtölu. Merkingin sýnist þó hljóta að vera í þá

20 Jónas Kristjánsson leiðréttir af í of (fs.) „á“. Sé þeirri leiðréttingu fylgt hafa konurnar komið á tröðina, annars líklega af henni.

veruna, nema Glúmur eigi einfaldlega við þá æsi alla sem bregður fyrir í vögnum (Óðinn hjá Agli, Þór í fjölda sagna og kenninga, Freyr í *Snorra-Eddu* (Faulkes 2005, 47), bæði Freyr og Njörður virðast kenndir við vagn í Gks 2367 4to (sjá Finn Jónsson (útg.) 1931:97–98), Freyja í kattavagni sínum o. s. frv.).

Þessi draumsýn á sér margar hliðstæður í fornum bókmenntum og nægir að minna á draumvísur *Sturlungu* ellegar fyrirboðana í *Njáls sögu*. En það sem hér er sérstakt (auk þess að heimildin er ævafor, ef rétt er feðrað) er að það eru *valkyrjur*, goðkynja verur og meira að segja *ásynjur* sem birtast skáldinu. Hann gerir að því er virðist ekki nú frekar en áður greinarmun hinna stórbrotnu kvenna: Þær eru *disir*, *hamingjur*, *valkyrjur* eða *gyðjur*, og að manni fer að læðast grunur um miklu ógnvænlegri kvenkyns goðverur en hin siðprúða þrettánda aldar goðafræði sýnir okkur að jafnaði. Þar eru valkyrjurnar vissulega sendiboðar Óðins, en þær berjast ekki, ausa ekki yfir menn blóði né heldur eru þær svo tröllvaxnar að þær fylli Eyjafjörð.²¹

Skáldið og dynfúsar disir

Áður er nefnt að fyrri helmingur 8. vísu Glúms kemur einnig fyrir í *Snorra-Eddu*. En auk þess er þar vitnað í tvennu lagi til heillar vísu. Er það í fullu samræmi við tilvitnanakerfi *Eddu* þar sem að jafnaði er aðeins vitnað til helminga. Í dæmi Glúms er þó ekki nein ástæða til að efast um að helmingarnir eigi saman, enda tekur sagan af tvímæli. Þetta er næstsíðasta (þ. e. 10.) vísa Glúms og 11. vísa sögunnar. Fyrri helmingur kemur fyrir tvisvar í R, W, T og U en einu sinni í AM 757 a og 748 I, sem og (skaddaður) í 748 II (1eþ). Síðari helmingur kemur fyrir í öllum 7. – Auk þessa er vitnað til vísunnar í Þórðarbók *Landnámu* (AM 106 fol.).

Svo sem handritum fjölgar aukast jafnan vandræði textafræðinnar. Skulu því bornir saman textar, að vísu ekki gervallir heldur látið nægja að horfa til *Möðruvallabókar* (M), *Konungsbókar Snorra-Eddu* (R) og *Uppsala-Eddu* (U). Samræming M er að hætti Jónasar Kristjánssonar (ÍF 9), R eins og Anthony Faulkes prentar (1998) en U í minni samræmingu eftir staf-réttri útgáfu Grapes et al. (1977). Endursögn er eins og hún er hjá Jónasi Kristjánssyni, Finni Jónssyni (*Skjd.* IB) og þeim sem þetta ritar.

21 Að sjálfsögðu er freistandi að minna á þær skelfilegu vefjarkonur sem okkur eru sýndar í Darraðarljóðum *Njálu* (ÍF 12 1954, 454).

Í vísunni fjallar Glúmur um síðasta bardagann sem hann háir og lauk með ósigrí hans, og dauða mágs hans, þótt hann héldi lífi sjálfur. Um þetta kveður hann svo:

M	R	U
Lattiz herr með hættu hanga tyff at ganga þo tiar þeim at hætta þekkiligt fyr brecku M 1987 141r, b28.	Lattiz herr með hættu hanga tyss at ganga þóttit þeim at hætta þekkiligt firir brecku. FJ 1931, 88 og 150, Gks 2367 20v og 34r. ¹	latið ² heR með havtto hanga tys at ganga þótti þeim at hætta þekkiligt fyrir brecko. Grape et al. 1977; 51.12 og 64.28
Lattisk herr með hōttu hanga-Týs at ganga, þóttit þeim at hætta þekkiligt, fyr brekku, ÍF 9 1956, 95.	Lattisk herr með hōttu Hangatýs at ganga— þóttit þeim at hætta þekkiligt — fyrir brekku. Faulkes 1998, 7	Lattit herr með hōttu Hangatýs at ganga þótti þeim at hætta þekkiligt fyrir brekku.
Herr lattisk at ganga með hōttu hanga-Týs fyr brekku —þóttit þeim þekkiligt at hætta ÍF 9 1956, 95.	Herr lattisk at ganga með hōttu Hangatýs fyr brekku — þeim þóttit þekkiligt at hætta — Skj. BI, 114.	Herr latti-t at ganga með hōttu Hangatýs; þeim þótti þekkiligt at hætta fyrir brekku.
Hjálmblúinn herinn var ófús að ganga ofan fyrir brekkuna; þeim þótti ekki árennilegt að hætta á slíkt ÍF 9 1956, 95.	Mændene blev dovne til at gå med hjælmene ned for brinken — de syntes det lidet tiltalende at gøre vovestykket. Skj. BI, 114.	Menn löttu ekki hver annan að ganga fram hjálmi klæddir; þeim þótti freistandi að taka áhættuna í brekkunni.
þa er dynfusar dífir dreyra fuellz a eyri breið ox brognum mæða ³ bloði fkialldaðir stoðum. M 1987 141r; b30.	þa er dynfusar disir dreyra mens a e(y)ri brað feck borginmoði bloðskialdaðir stoðum. FJ 1931, 172; Gks 2367 38r.	Þa er dynfvlar dífer dreyra mas a eyri braþ feck borgin moþi bloðfkialldaþir stoþvm Grape et al. 1977, 80.7.

1 Hér er sýnt hvernig skammstafanir eru leystar upp.

2 Í fyrra skiptið er hér í U greinilega skrifað *latið* en í síðara skiptið *lattið*. Þá má velja úrlestur: látit (látið), láti-t (látið ekki) eða latti-t (latti ekki). -ð í stað -t í áherslulausu lokaatkvæði kemur alloft fyrir í DG 11. -tt- er oftast skrifað með punkti fyrir ofan t. Hér gæti skrifara hafa sést yfir hann á bls. 51 en í síðara skiptið er t tvíritað. Þar eð nafnháttarmerkið at fylgir með ganga verður freistandi að lesa latti-t at ganga = Herinn latti ekki að ganga (menn hvöttu hver annan). Sé valinn sá kosturinn að lesa Látið verður að lagfæra *heR* (herr, nf.) í her og nafnháttarmerkið at verður útundan — nema ef lesa ætti þar neitunina at eins og í eiðstaf Glúms!

3 bráð óx borginmóða: svo Þórðarbók (ÍF 9, 95).

þá's dynfúsir dísar dreyra svells á eyri, bróð óx borginmóða blóðs, skjaldaðir stóðum. ÍF 9 1956, 95.	Þá er *dynfúsir *dísar dreyra mens á e(y)ri –bráð fekk borginmóði blóð(s)–skjaldaðir stóðum. Faulkes 1998, 91.	Þá er dynfúsar dísir dreyra mäs á eyri – bráð fekk borginmóði – blóðskjaldaðir stóðum.
þá's stóðum skjaldaðir á eyri, dreyra svells dísar dynfúsir; borginmóða óx bráð blóðs. ÍF 9 1956, 95.	þás stóðum skjaldaðir dreyra mens ⁴ dísar dynfúsir á eyri; borginmóði fekk bráð blóðs. Skj. B I, 114.	Þá er stóðum dynfúsar dísir ⁵ blóðskjaldaðir á eyri dreyra mäs, fékk borginmóði bráð.
þegar vér stóðum skjaldaðir á eyrinni, fúsir til bardaga; hrafn fékk blóð að drekka. ÍF 9 1956, 95)	da vi stod skjoldede og kamplystne på øren (neden- for); raven fik blod til bytte. Skj. B I, 114	Þá er vér stóðum blóðskjaldaðir gegn bardagafúsum dísu á vígvellinum; hrafn fékk bráð.

4 Í Skj. IB velur Finnur lesbrigðið svells úr *M*. Faulkes fylgir *R* í *Eddu*-útgáfunni og hér er tekið saman samkvæmt hans lestri, sbr. 1998, 354.

5 Sjá áður um so. standa.

Hér verður ekki mikill ágreiningur um lesbrigði eða túlkanir í fyrri vísuhelmingi. Jónas Kristjánsson velur í sinni útgáfu að lesa þriðja vísuorðið úr Þórðarbók *Landnámu*, ekki *M* og fylgir þar í raun Turville-Petre í skýringum (*OEM* 1940, 85), en þar prentaði hann lagfærðan texta.

Efnislega er ljóst að fyrri helmingur segir frá því að óvinirnir sóttu að með hjálma sína á höfði. *M* og *R* virðast hallast að því að þeim hafi ekki þótt sérlega fýsilegt að hætta sér í brekkuna, þar sem *U* (og *AM* 757 a) er á gagnstæðu máli. Textamunurinn er að vísu talsverður þegar litið er á hvert smáatriði, en heildin áþekkt. Það gildir hins vegar ekki um síðari helminginn.

Öllum handritum (*M*, *R*, *W*, *T*, *U*, *AM* 748 I b, *AM* 748 II og *AM* 757 a, auk Þórðarbókar í *AM* 106 fol.) ber saman um fimmta vísuorðið: *þá er dynfúsar dísir*, en örlög þessa vísuorðs eru gríðarfróðlegt dæmi úr rannsóknarsögunni.

Árið 1879 skrifaði Konráð Gíslason grein sem hét „Bemærkninger til nogle steder i Skáldskaparmál“ og birtist í *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed* það árið. Í greininni kemur Konráð víða við, en meðal vísna sem hann hefur athugasemdir við er einmitt þessi vísa Glúms. Þegar Konráð hefur í háðstóni tekið saman síðari helminginn segir hann að efnið sé:

(afset fra underordnede tillæg): Vore fjender vovede sig ikke ned til os, da vi »traf kamplystne diser på strandbredden«. Vel muligt, at en og anden finder dette såre dybsindigt. Mig forekommer det i høi grad forskruet, eller rettere: meningsløst. I følge sammenhængen (i sagaens kap. 27) synes Glúmr at ville sige: Vore fjender vovede ikke at nærme sig os, der, dækkede med vore skjolde, stode på strandbredden begerlige efter at kæmpe (1879, 190).

Er skemmst frá að segja að Konráð, sem veit hvað Glúmur ætlaði að segja, ákveður að „texten må være forvansket, ikke alene i nogle af håndskriftene, men, til dels, i dem alle” (s.st.). Það sem farið hefur úrskaiðis í umræddu vísuorði reynist svo vera orðin *dynfúsar dísir* og Konráð er tilbúinn með leiðréttingu:

Dynfúsar dísir må oprindelig have hedt dynfúsir dísar. Og forvanskningen er sandsynligvis gået for sig på den måde, at dynfúsir dísar er først, ved en sædvanlig art af skrivfejl bleven til dynfúsar dísar, og dette så rettet (!) til dynfúsar dísir (da nom.–acc. plur. af díss hedder dísir – ikke dísar).

Með breytingunni gerir Konráð þá *dísar* að eignarfallslíð í kenningunni *dreyra svells dís* og þeir Turville-Petre og Jónas Kristjánsson skýra *dreyra svells dísar dyn* sem bardaga (dreyra svell = sverð; sverðs dís = valkyrja, valkyrju dynur = orusta) og mennirnir eru þá fúsir orustunnar.

Strax árið eftir að grein Konráðs birtist kemur *Glúma* út í 1. bindi *Íslenzkra fornsagna* (Guðmundur Þorláksson 1880) og leiðrétting hans er prentuð í meginmáli en tekið fram neðanmáls að „Lagfæring þessa víshelmings er eptir K.G.“. Sama verður uppi þegar hinn leiðrétti texti Finns Jónssonar af dróttkvæðunum, *Skj.* BI, kemur út 1912, þar er prentað *dynfúsir dísar* og búið að skilja (einnig skv. tillögu Konráðs) milli *blóð* og *skjaldadír*, þannig að lesið sé *blóðs skjaldadír* og hangir þá *blóðs* við bráðina sem hrafninn hefur fengið (sbr. túlkun Jónasar Kristjánssonar hér að framan).

Þegar Turville-Petre gaf út hina fyrstu vönduðu vísindalegu útgáfu sögunnar prentaði hann allar vísur með óbreyttum texta *Möðruvallabókar* í meginmáli. Hins vegar tók hann upp ýmsar leiðréttingar og lagfæringar í skýringahluta bókarinnar og þar prentar hann þessa vísu (bls. 85) með lag-

færingu Konráðs og hefur um orðin: „If the emendation *dynfúsir dísar* in line 5 (thus Konráð Gíslason and *Skj.*) is accepted, the strophe presents little difficulty“, en síðan tekur hann reyndar saman með leshætti *R, mens* í stað *svells* og fær: „þá er dynfúsir dísar mens dreyra stóðum skjaldaðir á eyri“ (OEM 1940, 86). Hann lendir að sönnu í vandræðum með að skýra „dísar mens dreyra“ og verður að bakka í *svell*!

En næsta skref er síðan útgáfan í *Íslenzkum fornritum* árið 1956 og þá prentar Jónas Kristjánsson leiðréttingu Konráðs í meginmáli, lætur hennar getið í neðanmálsgrein en gerir ekki frekar en Turville-Petre tilraun til skýringar á texta handritsins.

Í þessu samhengi er athyglisvert að fyrir daga Konráðs virðist enginn hafa átt í nokkrum vandræðum með að skilja *dynfúsar dísir*. Í útgáfu sögunnar árið 1786 er talað í latneskri þýðingu um „strepitus cupidine ardentis deas“ (Guðmundur Pétursson 1786, 169). Útgáfa Árnaneftar á *Snorra-Eddu* (Jón Sigurðsson et al. 1848, 491) þýðir: „nymphas, strepitum scutarium amantes“. Gildir þá einu hvort dísirnar eru kallaðar *nymphas* eða *deas*, þær fá að njóta setningafræðilegrar stöðu sinnar og enginn vafi á bardagafýsni þeirra! Og þar stendur einmitt hnífurinn í kúnni.

Burtséð frá því að leiðrétting Konráðs á gervöllum miðaldahandritum vísunnar, sem sannanlega eru ekki innbyrðis háð, er gersamlega fráleit og fræðilega ótæk, er hún aukinheldur óþörf. Eins og fram kemur í yfirlitinu hér að framan er enginn vandi að skýra textann, t. d. eins og hann stendur í U: „Þá er stóðum dynfúsar dísir blóðskjaldaðir á eyri dreyra mäs, fékk borginmóði bráð.“ Þess er áður getið að so. *standa* virðist vera áhrifssögn í annarri vísu Glúms, og þannig hafa útgefendur fyrri alda ekki verið í vafa um að eigi að skilja hana: „Quum nos, cruentis clypeis tecti, / nymphas, strepitum scutarium / amantes, in arena deprehendimus. / Corvus prædam nactus est“ segir í þýðingunni í *Snorra-Eddu* Árnaneftarinnar (Jón Sigurðsson et al. 1848, 491). Latneska sögnin *deprehendo* merkir einmitt „að hitta“, „koma á óvart“ (sbr. *standa* e-n að verki) eða „ráðast á“. Það sem Glúmur er að segja gæti einmitt verið „Við stóðum með blóðuga skildi gegn bardagafúsnum dísunum á vígvellinum.“ Og þar er komið að kjarna málsins.²²

22 Það er fyrst þegar greinarstúfur þessi er kominn í próförk sem mér hugkvæmist að fletta upp í útgáfu Svarts á hvítu (Bragi Halldórsson o.fl. 1986) og sé að vísaskýrendur þar, Bergljót Kristjánsdóttir, Bragi Halldórsson og Jón Torfason hafa lesið þessa vísu og skýrt eins og hér er gert.

Að lokum

Glúmur Eyjólfsson er af síðustu kynslóð heiðinna skálda. Vísur hans eru, eins og áður er nefnt, yfirleitt ekki rengdar eða taldar rangfeðraðar. Til þess skortir öll rök. Sumar þeirra, einkum draumvísurnar, eru með skýringa-köflum öldungis óþarfar fyrir framvindu sögunnar og eru til þess full rök að skoða þær sem kennslubókadæmi um vísur sem ekki hafa lifað án skýringarkafila. Stíll Glúms, reknar kenningar og talsvert stórbrotnar, er fremur til marks um háan aldur vísna en hitt.

Því eru meira en meðalfróðlegar þær myndir sem Glúmur dregur upp fyrir okkur af goðfræðilegum kvenverum. Hann sýnir okkur *hamingju* sem er tröllvaxin. Hann bregður upp mynd af goðreið og *gyðjum* sem ausa blóði yfir líf manna. Hann dreymir sjálfan sig í mýtiskum bardaga með brýni – og hann sér í síðasta bardaga sínum ekki venjulegar valkyrjur heldur *dynfúsar dísir*, stríðsglaðar, því *dynr* er í máli Glúms ekki bara orustugnýrinn heldur orustan sjálf, sbr. kenningu hans *dyn-Njörðr* um hermanninn.

Það er brýnt að trúarbragðafræðingar taki vísur Glúms með í safnið þegar þeir túlka kvenlegginn í norrænni goðafræði.²³ Mynd Snorra Sturlusonar í *Eddu* og þeirra sem síðan hafa einkanlega byggt á henni er samkvæmt því sem hér hefur verið dregið saman of síðfaguð og einföld. Glúmur gerir lítinn greinarmun á konum í hinum ólíku hlutverkum, kallar þær dísir, ásynjur, eða hefur á þeim heiti valkyrja. Blóði rignir kringum þær og fyrir þeirra tilverknað, þær eru bardagafúsar eins og hinar vöskustu skjaldmeyjar, en heiti þær liðsinni verða þær hamingjudísir. Myndirnar af vefjarakonunum sem Darraður lýsti í *Njálu* eru kannski ekki svo einstæðar?

Uppsölum 2009–2010

23 Mér varð mikil hvatning til ritunar þessarar greinar að ræða þessi mál við trúarbragðafræðinginn dr. Olof Sundqvist, þótt engin tilraun skuli gerð til að kenna honum um hugmyndir mínar. Sérstakar þakkir fær líka samverkafólk mitt hér í Uppsölum, Henrik Williams, Daniel Sävborg, Lasse Mårtensson og Maja Bäckvall fyrir margvíslegar og örvandi samráður um eddumál. – Ónafngreindum lesurum *Griplu* þakka ég ábendingar.

HEIMILDIR

Handrit

Þegar vísað er til handrita í greininni hefur verið notast við ljósprentanir í Corpus Codicum Islandicorum medii Aevi, ljósprentaða útgáfu Uppsala-Eddu (Anders Grape 1962) og stafrænar myndir frá Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Skammstafanir

A AM 748 Ib 4to. Texti: Jón Sigurðsson et al. 1852:397–494.

B AM 757 a 4to. Texti: Jón Sigurðsson et al. 1852:501–572.

C AM 748 II 4to. Texti: Jón Sigurðsson 1852:573–627.

ÍF 9 1956. Sjá Jónas Kristjánsson (útg.).

ÍF 12 1954. Sjá Einar Ól. Sveinsson (útg.).

OEM 1950. Sjá Turville-Petre, Gabriel.

ONP 1989. Ordbog over det norrøne prosasprog. Registre. Udgivet af den arnamagnæanske kommission. København.

M 1987. Sjá Arkel-de Leeuw Weenen, Andrea van.

R *Regius*. Gks 2367 4to. Texti: Faulkes 1998 1 og 2 og 2005.

Skj. Sjá Finnur Jónsson (útg.) 1912.

T *Trajectinus*. Utrecht 1374. Texti: van Eeden 1913.

U *Upsaliensis* DG 11 4to. Texti: Grape et al. 1977.

W *Wormianus*. AM 242 fol. Texti: Finnur Jónsson 1924.

ÚTGÁFUR

Víga-Glúms saga

Bragi Halldórsson, Jón Torfason, Sverrir Tómasson og Örnólfur Thorsson (útg.). 1986. *Íslendinga sögur og þættir*. Síðara bindi. [Að vísnaskýringum stóð einnig Bergljót Kristjánsdóttir].

Guðmundur Pétursson (útg.). 1786. *Víga-Glúms saga, sive Vita Víga-glumi*. Havnæ.

Guðmundur Þorláksson (útg.). 1880. *Íslenzkar fornsögur 1. Glúma og Ljósvetninga saga*. Kaupmannahöfn: Hið íslenzka bókmentafélag.

Jónas Kristjánsson (útg.). 1956. Eyfirðinga sögur. *Íslenzk fornrit 9*. Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag. [ÍF 9].

Turville-Petre, Gabriel (útg.). 1940. *Víga-Glúms Saga*. *Oxford English Monographs 1*. London: Oxford University Press. [OEM].

Þorgeir Guðmundsson og Þorsteinn Helgason (útg.) 1830. *Íslendinga sögur 2. Ljósvetninga saga, Svarfdæla saga, Valla-Ljóts saga, Vémundar saga ok Vígaskútu, Vígaglúms saga*. Kaupmannahöfn: Hið konúngliga Norræna fornfræða félag.

Snorra-Edda

- Eeden, Willem van (útg.). 1913. *De Codex Trajectinus van de Snorra Edda*. Leiden: Eduardo Ijdo.
- Faulkes, Anthony (útg.). 1998. 1. *Edda. Skáldskaparmál*. Introduction. Text and Notes. London: Viking Society for northern Research, University College London.
- Faulkes, Anthony (útg.). 1998. 2. *Edda. Skáldskaparmál*. Glossary and Index of Names. London: Viking Society for northern Research, University College London.
- Faulkes, Anthony (útg.). 2005. *Edda. Prologue and Gylfaginning*. (2nd. ed.). London: University College London.
- Finnur Jónsson (útg.). 1924. *Edda Snorra Sturlusonar. Codex Wormianus: AM 242, Fol.* København og Kristiania: Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat, Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag.
- Finnur Jónsson (útg.). 1931. *Edda Snorra Sturlusonar*. København: Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat, Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag.
- Grape, Anders, 1962 (útg.). *Snorre Sturlasons Edda. Uppsala-handskriften DG 11*. [1]. Facsimileedition i ljustyck. Stockholm: Uppsala Universitetsbibliotek.
- Grape, Anders et al. 1977 (útg.). *Snorre Sturlasons Edda. Uppsala-handskriften DG 11*. 2. Transkriberad text och paleografisk kommentar. Uppsala: Uppsala universitetsbibliotek.
- Jón Sigurðsson et al. (útg.). 1848. *Edda Snorra Sturlusonar 1*. Hafniæ: Sumptibus Legati Arnamagnæani. J.D. Quist.
- Jón Sigurðsson et al. (útg.). 1852. *Edda Snorra Sturlusonar 2*. Hafniæ: Sumptibus Legati Arnamagnæani. J.D. Quist.

AÐRAR HEIMILDIR

- Andersson, Theodore M. 2006. „*Víga-Glúms saga* and the Birth of Saga Writing.“ *Scripta Islandica* 57: 5–39.
- Arkel-de Leeuw van Weenen, Andrea van. 1987. *Möðruvallabók*. AM 132 fol. Volume two. Text.
- Bergsveinn Birgisson. 2008. *Inn í skaldens sinn. Kognitive, estetiske og historiske skatter i den norrøne skaldediktingen*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Bergsveinn Birgisson. 2009. „Konuskegg og loðnir bollar. Elstu dróttkvæði og and-klassískar listastefnur 20. aldar.“ *Skírnir* 183. ár (Vor):106–157.
- Einar Ól. Sveinsson (útg.). 1954. Brennu-Njáls saga. *Íslenzk fornrit* 12. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Finnur Jónsson (útg.). 1912. *Den Norsk-islandske skaldedigtning 1 A og B*. København og Kristiania: Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat, Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag.
- Finnur Jónsson. 1931. „Indledning.“ *Edda Snorra Sturlusonar*. København: Kommissionen for det Arnamagnæanske Legat, Gyldendal, i–lix.

- Fritzner, Johan. 1886–1896. *Ordbog over Det gamle norske Sprog*. Kristiania: Den norske Forlagsforening.
- Holtmark, Anne. 1933. „Vitazgjafi.“ *Maal og minne* 25: 111–133.
- Ingunn Ásdisardóttir. 2007. *Frigg og Freyja. Kvenleg goðmögn í heiðnum sið*. Reykjavík: ReykjavíkúAkademían og Hið íslenska bókmenntafélag.
- Jón Helgason. 1962. „Inngangur.“ *Tvær kviður fornar*. Reykjavík: Heimskringla, 9–19.
- Jónas Kristjánsson. 1956. „Formáli.“ *Íslenzk fornrit* 9. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag, v-lv.
- Kock, Ernst A. 1923–1925. *Notationes Norræna* I–IV. Lund: Gleerup, Lunds Universitet.
- Konráð Gíslason. 1879. „Bemærkninger til nogle steder i Skáldskaparmál.“ *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 1879: 185–202.
- Lexicon Poeticum antiquæ linguae septentrionalis. Ordbog over det norsk-islandske skjaldesprog*. Forfattet af Sveinbjörn Egilsson. Forøget og påny udgivet for det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab ved Finnur Jónsson. København: S.L. Møllers Bogtrykkeri.
- Sigurður Nordal. 1953. *Sagalitteraturen. Nordisk kultur VIII:B. Litteraturhistorie B: Norge og Island*. Stockholm, Oslo, København: Albert Bonniers förlag, H. Aschehoug & co.s forlag, J. H. Schultz forlag, 180–273.
- Sigurður Nordal. 1968. *Um Íslenzkar fornsögur*, þýð. Árni Björnsson. Reykjavík: Mál og menning.
- Ström, Folke. 1954. *Diser, nornor, valkyrjor. Fruktbarhetskult och sakralt kungadöme i Norden*. Göteborg, Stockholm: Elanders boktryckeri aktiebolag, Almqvist & Wiksell.
- Ström Folke. 1958. „Diser.“ *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder* 3:101–103.
- Turville-Petre, Gabriel. 1964 (endurpr. 1975). *Myth and religion of the North. The Religion of Ancient Scandinavia*. Connecticut: Greenwood Press.
- Vésteinn Ólason. 1993. „Íslendingasögur og þættir.“ *Íslensk bókmenntasaga* 2. Reykjavík: Mál og menning, 23–163.

SUMMARY

Poetry and Guardian Spirits of Víga-Glúmr

Keywords: Víga-Glúmr, scaldic poetry, female divinities (*ásynjur*), guardian spirits (*dísir*, *fylgjur*) and valkyries.

This article deals with the few stanzas preserved and assigned to the hero Glúmr Eyjólfsson, Víga-Glúmr. Most of the stanzas are preserved as a part of the saga of Glúmr (*Víga-Glúms saga* or *Glúma*), but besides that, three half-strophes are among Snorri Sturluson's examples in his *Edda*.

Some of the stanzas were e. g. by Gabriel Turville-Petre found to be "Undoubtedly [...] often corrupt, and [...] now to a large extent incomprehensible." The present author finds this statement to be an exaggeration, and comes to the conclusion that almost all of the stanzas can be explained without emendations in the text of *Möðruvallabók*.

The author finds especially interesting the stanzas describing supernatural or even divine women. There Glúmr seems to make very little distinction between *dísir*, *ásynjur*, *fylgjur* and even *valkyrjur*. They are in all cases very tall and in most cases very cruel or at least threatening. The parallel with the weavers in *Darraðarljóð* is very close.

Special interest is here shown in a stanza that since the days of Konráð Gíslason (more exactly the year 1879) has been interpreted with his emendation, correcting the unison text of six mediaeval manuscripts. Thus the scholars have misled those who else could have used Glúmr's text as help when analysing Snorri's Aristotelian and hierachical description in *Edda* of the divine females.

With support from Folke Ström's theories, the author finds it most likely that those females in the eyes of the viking Glúmr all were more or less the same fearful representatives for fate. One might even have to face them in battle.

Heimir Pálsson
 Institutionen för nordiska språk
 Uppsala Universitet
 Thunbergsvägen 3, Box 527
 SE-751 20 Uppsala
 Heimir.Palsson@Nordiska.UU.SE